

i den text, han havde for sig. Men han burde dog i større omfang have rettet, hvad han i sin efterskrift kalder »sætninger med objektivt fejlagtigt indhold« (s. 284 f.). Arup selv rettede jo fra korrektur til korrektur. Faktisk har man ingen sikkerhed for, at noget i bogen svarer helt til den endelige udformning, han vilde have givet, hvis det var blevet ham beskaaret at besørge udgaven.

Blandt danske historikere har faa været rigere udrustet end Erik Arup. Meget har han ydet som forsker, forfatter og lærer. Men han var ofte for ensidig — og man tør vel tilføje: for egen-sindig — i behandlingen af de problemer, han tog op. Ensidighed kan være en styrke og bidrage til at give en fremstilling prægnans og farve, naar talen er om et temperament som Arups, baade en kunstners og en polemikers. Men ensidighed kan jo ogsaa have farlige konsekvenser, især naar opgaven er at skildre et helt folks mangfoldige historie gennem tiderne. Det er en opgave, som kræver ikke blot en uhyre arbejdsanspændelse, men ogsaa meget stor resignation. Som Arup drømte om at løse opgaven: at danne sig et skøn ud fra studium af primærkilderne for alle vigtige spørgsmaals vedkommende, maa den vel betegnes som uløselig for et enkelt menneske.

Trods de mange positive værdier og impulser, »Danmarks Historie« giver, vilde Arups indsats formentlig have været rigere og mere tilfredsstillende for baade ham selv og videnskaben, hvis han i sin universitetslærertid og siden kunde have udmøntet sit guld i bøger og afhandlinger med mere begrænsede emner, befriet for det store værks spændetroje.

C. O. Bøggild-Andersen.

Hugo Yrwing, Kungamordet i Finderup. Nordiska förvecklingar under senare delen av Erik Klippings regering. Skrifter utgivna av Vetenskaps-Societeten i Lund nr. 45, Lund, 1954, 190 s. samt resumé paa engelsk.

Da Hugo Yrwing valgte titlen til sin bog, sprang han frem til kongemordet i 1286. De fleste læsere vil sikkert, tiltrukket af titlen, gøre det samme, for hvem har taalmodighed til 16 kapitler, naar det allermest spændende findes i det 17.? Imidlertid understreger Yrwing, at de første tre fjerdedele af bogen har en værdi i sig selv uafhængigt af, om man kan tilslutte sig hans opklaring af mordet. Han har ret heri. Det fortjener at blive yderligere betonet, eftersom arbejdet afslører, at han absolut ikke har evner som detektiv.

Skriftet indledes med en kritik af tidligere forskeres syn paa hoffet i Nyborg 1276 (s. 11). Det paavises, at marsk Stig, om man alene henholder sig til kildernes ordlyd, ikke fremtræder som leder af noget oppositionsparti. Tværtimod staar han isoleret og er, saavidt vi ved, den eneste som nægter at aflægge troskabsed til den lille prins, som Erik Glipping allerede da ønsker sikret som sin efterfølger. Overhovedet er det Yrwing magtpaaliggende at rydde op i de mere eller mindre kunstfærdige konstruktioner, der vil gøre marsken til fører for en hel *fronde* i disse aar, navnlig i 1280'erne. Et mere nøgternt syn fremlægges i Yrwings arbejde, sikkert en linie som fremtidige forskere bør have for øje. Det er et morsomt indfald, at selv moderne kritiske historikere i deres opfattelse af marsk Stig som den altoverskyggende skikkelse ubevidst kan være paavirket af marskens heroiske gestalt i folkeviserne (s. 178).

Yrwing tager dog lidt for let paa marsk Stigs holdning i 1276. Han glemmer, at der røres ved det allerømmeste punkt for kongehuset, arvefølgen, de dynastiske interesser. Han viser ellers fuld forstaaelse for dette altafgørende problem ved skildringen af Erik Glippings aftaler med hertug Albert af Brunsvig i 1278. Det er hans fortjeneste som den første at have peget paa deres betydning og have givet dem den rette plads i udviklingen frem mod 1282 (s. 28—34).

Aaret 1280 indeholder et kildekritisk problem: har der været danehof eller ej? Yrwing svarer tøvende, men dog bekræftende, alene støttet paa en notits hos Huitfeldt (s. 36—40). Vi er hermed inde paa et centralt spørgsmaal for det foreliggende arbejde, vigtigt ogsaa for Ingvor Anderssons skrift (jf. ndfr.). I hvor høj grad kan man stole paa »Danmarckis Rigis Krønike«? Hidtil har forskerne ment, at efterretningen om hoffet i 1280 simpelthen var en dublet af Huitfeldts oplysninger om 1282-hoffet, et værdiløst *Abklatsch*. Yrwing argumenterer imod dette og vil opretholde notitsens selvstændige værdi. Men han er selv i tvivl. Mange læsere bliver dog næppe tvivlraadige heraf, for de fleste foretrækker at skære et sygt og daarligt kildested bort frem for at risikere, at hele konstruktionen synker sammen. Vor forfatter griber imidlertid om nælden og brænder sig, et ilde varsel for det følgende.

En smule stærkere, om end langt fra overbevisende er argumentationen for et danehof i 1281 (s. 41f.). Problemet er et andet: behøver sigillanterne personlig at have overværet udstedelsen af et diplom? Det drejer sig om et kongebrev af 1281, der udtrykkeligt skelner mellem de beseglende og de tilstedeværende per-

soner.¹ Høje embedsmænd er nærværende, men foruden kongen og dronningen sætter rigets 9 biskopper deres segl til. Behøver nu disse 11 sigiller at have været samlet paa eet sted? Paa forhaand er det ikke nødvendigt at antage dette, og endnu langt mindre i det anliggende, diplommet vedrører: et forlig i Estland, der blot skal have officiel bekræftelse i Danmark. Fra først af var det endvidere planen, at man ogsaa vilde skaffe stadfæstelse fra biskopperne af Riga, Dorpat og Øsel samt eventuelt fra paven.² Kongebrevet kan være sendt rundt til de danske bispe-sæder, og kravet om dansk godkendelse herved sket fyldest. Der er godt med luft omkring dette og det foregaaende hypotetiske danehof, men Yrwing ved bedre besked. Han kan endog oplyse, hvad dagsordenen har været for den problematiske forsamling fra 1281.

Cursoros eiecti sunt de curia regis hedder det i en aarbog under 1281, en notits som Sture Bolin har henledt opmærksomheden paa.³ Bolin foreslaar disse *cursoros* opfattet som en lidet anset sektion inden for militæret. Yrwing ved meget mere, han gør dem til kongens mænd og lader deres sag komme for paa det tænkte danehof i 1281. Dær er de blevet deklasserede, takket være aristokratiets indgriben, degraderede til almindelige tjenestemænd (s. 41, jfr. s. 42). De kunde herefter ikke møde op paa hofdagene. Men Yrwing glemmer i sin iver, at *curia regis* kan betyde flere ting, baade kongens gaard, hans hird og hans hof. Endelig disse *cursoros*. Ogsaa dette ord er flertydigt. Kurér eller løber er en nærliggende oversættelse, men det kan ogsaa betyde kræmmer, landstryger eller drivert. I virkeligheden indeholder denne annal-notits saa mange fortolkningsmuligheder, at den bedst kan karakteriseres som et kryptogram. Og paa det kan man ikke skrive historie.

Fremstillingen af tiden 1282—86 bringer atter niveauet højere op, og der er partier heri, som fortjener megen paaskønnelse.⁴ Særlig gælder dette afsnittet om Erik Plovpennings døtre (s. 59 ff.). Deres arvekrav synes bedre belyst hos Yrwing end hos nogen tidligere forsker. God er ogsaa skildringen af forholdet til de øvrige arvekrævere. Yrwing kan godtgøre, at kongens og regeringskredsens politik 1284—85 ikke betød kapitulation over hele

¹ 1281 17. juli, Dipl. Danicum II: 3 nr. 7.

² 1280 8. decbr., ib. II: 2 nr. 422.

³ Ledung och frälse (1934) 170, note 9.

⁴ Jf. Svend Aakjærs referat i (Svensk) historisk tidskrift, 1957, hæfte 1, 65 ff.

linien, men at en velberegnet eftergivenhed paa visse punkter blev opvejet af en stramning paa andre. Med hensyn til den almindelige indenrigspolitik i disse aar kan man give Yrwing ret i en del af hans indvendinger mod andre historikere, hans egen rekonstruktion af hændelsesforløbet er dog ikke blankt akceptabel. Hvad angaar de udenrigspolitiske koalitioner frem til 1286, har vor forfatter temmelig frit raaderum, idet kun den skandinaviske politik hidtil har faaet sine fortolkere. Disse kapitler (9—16) giver nye ting, men stadig er der afsnit og detaljer, som er diskutabile. I det hele faar vi dog en solid og troværdig fremstilling af udviklingen frem mod den skæbnesvangre novembernat. Den tegner omridset af en mand, som snart efter bliver hovedaktøren, hertug Valdemar af Sønderjylland. I efteraaret 1286 blev hans politiske udsigter daarligere. Erik Glipping synes i færd med at afklare forholdet til Norge, hertugen selv isoleres (s. 144 f.).

Og nu til kongemordet! Studiet af de foregaaende aar har med rette givet Yrwing opfattelsen af, at hertug Valdemar er en vigtigere person end hidtil forstaaet. Saa finder han en kilde, Jyske Krønike, som sætter hertugen i centrum for sammensværgelsen mod kongen. Yrwing kan ikke modstaa fristelsen, det ene passer jo saa glimrende til det andet. Jyske Krønike drages frem af sin ubemærkethed, gøres til hovedhjørnestenen. Og minsandten, Huitfeldt kan bekræfte dele af krøniken, og nu kommer trumfen paa bordet: Huitfeldt har haft tabte kilder til disse afgørende hændelser, de er gaaet ind i hans fremstilling, den skal afspejle selve opfattelsen i 1287 — saa nær er ingen hidtil kommet mordet og dommen. Saa kan da Yrwing i kraft af dette materiale forstaa og forklare alting. Hertugen staar bag den morderiske liga, og hvor denne har standset sit arbejde, tager han fat. I foraaaret 1287 gennemtvinger han efter en træfning i Skelskør, at den tidligere regeringskreds udpeges som mordere. Dommen falder i maj, helt efter hertugens ønske, selv stiger han til nye højder.

Yrwing kan ikke fastholde anklagen mod hertug Valdemar, som den indeholdes i Jyske Krønike, uden at skulle sluge dennes beretning om begivenhederne i 1287. Det er her, prøven skal staa, for maa krøniken forkastes i saa henseende, er dens oplysninger om 1286 stærkt kompromitterede. »Källäget är . . . ytterst invecklat» (s. 163). Det var blevet adskilligt simplere, om Yrwing havde kendt endnu en kilde, en notits som Peder Olsen har fundet i en aarbog.¹ Den meddeler, at der fandt en kamp sted i Skelskør, og at Peder ved denne lejlighed blev taget til fange af hertug Valdemar. Men bemærk, at begivenheden hører hjemme paa et

¹ *Annales Danici*, ed. Ellen Jørgensen, (1920) 204, jfr. 210.

senere tidspunkt, ifølge sammenhængen i 1289. Her har vi efterretningen om træfningen i Skelskør i dens simpleste form. De lybske annaler, som antages forfattede ca. 1324, har ogsaa dette sammenstød under 1289 og giver flere oplysninger, blandt andet at det var drosten Peder Hoseøl, som faldt i hertugens hænder.¹ Ribearbogen, som slutter 1324, fastholder ligeledes 1289, men allerede her begynder forvirringen.² Den fortsættes hos Detmar, der lader træfningen foregaa 1288, og fortællingen løber videre til Korner og Krantz for at ende hos Huitfeldt under 1287. Det er nu blevet en virkelig god historie, et helt lille renæssancedrama. Dette makværk vil Yrwing have os til at tro, at Huitfeldt i større eller mindre grad har hentet fra et tabt haandskrift om begivenhederne 1286—87.³ Ja, hvad kan der ikke have staaet her, hvor modbevis er udelukket! Yrwing lader os kigge ind i manuskriptet, ligesom han betror os, hvad der har staaet paa det bortskaarne blad af Øm klosterkrønike (s. 179 f.). Det er ikke en smudsig historie om dronning Margrethe Sambiria og biskop Tyge af Aarhus, som Suhm gættede paa. Næh, der har saamænd staaet den smukkeste bekræftelse paa Yrwings kongemordsteori. Kun skade, at bladet er borte, at beviset for bestandig mangler.

Huitfeldt maa helt og holdent elimineres som kilde til en træfning i Skelskør inden dommen 1287. Kun Jyske Krønike bliver tilbage. Og den staar ikke for en sammenligning med de lybske annaler og Peder Olsens aarbogsnotits. Jyske Krønike maa slettes som kilde til aaret 1287, og dermed rykker vi frem til dens meddelelser om mordet 1286. Her har Rydaarbogen dannet forlæg, men der er gjort 2 selvstændige tillæg. Det ene udmaler udaaden paa det grusomste: de 56 saar fra Rydaarbogen katalogiseres som 55 i brystet, 1 stk. nedenfor, men alle 56 dræbende. Det andet tillæg i Jyske Krønike er anklagen mod hertug Valdemar. Hvor meget den er værd i disse omgivelser og i en text, som er forfattet ca. 60 aar efter begivenhederne, overlader jeg til læserne at afgøre.

Endelig dommen i Nyborg 1287. Yrwing hævder (s. 181 og 183), at forordningen af 1276 i § 1 ved den sværeste form for majestætsforbrydelse skulde give den anklagede ret til selv at udmelde worthælsnævnet, hvilket er højst usikkert, og det er mildest talt forkert i spørgsmaalet om nævnets sammensætning at bygge paa spøgelseskilderne fra Huitfeldt. At den tyske konge har udstedt et brev om de dømte, siger intetsomhelst om

¹ Monumenta Germaniae historica, Scriptorum XVI (1859) 415, 411—12.

² Annales Danici, 153.

³ Jf. ogsaa Harald Bergs kritiske bemærkninger i Archivistica et medievistica Ernesto Nygren oblata (1956), 47.

processens karakter — disse og andre ting kunde anføres mod Yrwings sidste afsnit, der dog ogsaa rummer ganske enkelte bemærkninger af interesse.

Lad mig slutte her. Det er et alvorligt minus for Yrwings skrift, at han har ladet haant om Kristian Erslevs advarsler mod en ukritisk benyttelse af Huitfeldt. Men han undervurderer i ikke mindre grad Erik Arup, hvis grundlæggende fremstilling har sat skel og mærke omkring kongemordet i Finderup. Man kan da nok sige, at Yrwing har givet nyttige bidrag til visse dele af Danmarks historie 1276—86 — *but the rest is silence*.

Niels Skyum-Nielsen.

Ingvor Margareta Andersson, Erik Menved och Venden. Studier i dansk utrikespolitik 1300-1319, Lund 1954, akademisk avhandling, 371 s. samt resumé paa tysk.

Det foreliggende arbejde er en grundig studie. Det mangler maaske den lethed i fremstillingen, som præger Yrwings skrift, men videnskabeligt set er det af højere karat.

Forfatterinden viser et sikkert omdømme. Hvad angaar de berettende kilder, følger man med fornøjelse hendes faste kritik. Det er særlig de danske og tyske annaler, krøniker og versificerede fortællinger, der maa holde for.¹ Hun har herunder kunnet godtgøre, at to grupper kan være beslægtede med hinanden. Aarbøgerne fra Ryd og Ribe samt Jyske Krønike kan direkte eller gennem mellemlid have afgivet stof til de lybske annaler og Detmars og Kirchbergs værker. Man kan altsaa ikke, som det hidtil for en del er sket, anse de to kildegrupper for indbyrdes uafhængige. De kan ikke uden videre bruges til at bekræfte hverandre, men hører paa en eller anden maade hjemme i den samme store vævning. Kun et enkelt sted svigter den kritiske holdning over for de berettende kilder.² Denne afvigelse eller fejltagelse kan dog gerne opfattes som en skønhedsplet.

Med den anden kildetype, dokumenterne, naar vi frem til

¹ S. 19, 262—63, 306 ff., særlig 355—56.

² Ingvor Andersson vil s. 282—85 paa grundlag af meget svage argumenter gøre Erik Menved ansvarlig for det uhyggelige mord paa de svenske hertuger Erik og Valdemar 1317 — den begivenhed der med et dumt gammelt navn kaldes Nyköping gæstebud. Hun støtter sig herved paa Erikskrøniken, somom det ikke er en tendentios beretning, hvis meddelelser maa tages med forsigtighed. Men hun gaar langt udover krøniken, bygger, tomrer, konstruerer paa livet los.